

Vliv stálého opevnění na vedení operací.

Připojuji své poznámky k článku uveřejněnému ve Vojenských rozhledech 1933, čís. 11 — Rozhledy technických zbraní —, v němž brig. generál Rudolf Hanák zdůrazňuje význam stálého opevnění pro obranu státu.

Stálá opevnění jsou velmi účinnou přípravou obrany. Osvětluji to nejlépe válečné události. Chci proto poukázat na operace, v nichž stálá opevnění měla význačnou úlohu.

I. Stálé opevnění za starověku až novověku.

Starověk a středověk.

Opevněná místa — města a hrady — byla mocnou oporou obránců, útočníci často marně usilovali o zdoání stálých opevnění. Stálá opevnění zachraňují města, krajiny a celé státy před zkázou.

Novověk.

Zvýšení všeobecných bezpečnostních poměrů dovoluje omezit stálá opevnění na vojensky důležitá místa. Zakládají se pevnosti a v nich se stavitelské umění snaží dosáhnouti co možná dostatečné bezpečnosti před účinkem zbraní útočnickových.

Pevnosti, jejichž výhodné umístění je s vojenského hlediska dobře uváženo, mají ve válkách a bitvách úlohu velmi důležitou. Tato úloha se řídí podle toho, jak správné byly úvahy o hodnotě opevněných míst pro vojenské operace a jak vojevůdcové dovedli pevností užití k svým účelům.

Pevnost je pasivní složka, ač velmi kladná. Vojenské vedení jí musí teprve vykázati správné místo v akci a aktivní obrana pevností musí býti s to udržet pevnost tak dlouho, jak toho úmysl velitele vyžaduje.

Síla odporu pevnosti závisí na kvalitě obránců. Odpor chabých obránců je proti energickému útočníkovi nejistý, v rukou chrabrých

obránců je každá pevnost vážným činitelem na válčišti a spolehlivou oporou vlastních vojsk.

Útok a obrana jsou dvě nezbytné složky každého boje. Tyto složky vystupují buď harmonicky spolu nebo jedna druhou převyšuje podle daných poměrů nebo náhodné situace.

Útok jako aktivní činitel porušuje často rovnováhu mezi oběma složkami, ale jen dočasně, neboť obraně se vždy podaří odčinit brzy převahu útoku. Jsou doby, kdy útok zdánlivě zatlačuje obranu úplně do pozadí, aby po nějakém čase zase obrana zaujala své náležité místo.

Největší úspěchy slaví útok ve válkách napoleonských, a přece ke konci obrana dokazuje svou důležitost. R. 1813 opírá Napoleon své operace o opevnění Drážďan a r. 1814 by byl šťasten, kdyby měl pro své operace oporu v účelném stálém opevnění. Myšlenka útoku nedovolila pamatovat také na obranu a ejhle, zapomenutá obrana v nejtěžších chvílích dokazuje, co by znamenala, kdyby se jí včas věnovala náležitá pozornost.

Obrana rozsáhlého území nebo státu bez stálého opevnění je vždy problematická, jen obrana opírající se o stálá opevnění má naději na úspěch.

To dokazují nesčetné válečné příklady.

Polní opevnění je provisorium, které nenahradí nikdy plně stálá opevnění. Polní opevnění je východisko z nouze, a je to osudný klam, domnívá-li se někdo, že jím nahradí stálá opevnění. Máme-li v míru úmysl se někde bránit, je příkazem předvídavé prozíravosti dáti tam oporu vojskům v stálém opevnění. Mohou to býti jen úseky zamýšleného obranného postavení, ale tyto vybrané důležité úseky mají být stálým opevněním tak zesíleny, aby tvořily spolehlivé pilíře obrany. Na těch bude státí pevně obrana celkového postavení, neboť dodá všem obráncům síly, pevnosti a klidného sebevědomí.

Chci sledovat operace, které měly vztah k stálým opevněním dobou napoleonskou počínaje, protože od této doby nabývají operace pohyblivosti moderních válek.

II. Vliv stálého opevnění na Napoleonovy operace.

Válka 1796 v Itálii.

Napoleon postoupil vítězně v dubnu a květnu přes Turín a Milán k Veroně.

Rakušané měli zde k obraně přechodů přes Mincio a Adiži pevnostní čtyřúhelník — Verona, Peschiera, Mantova a Legnago. Pohyblivá obrana v kraji chráněném těmito čtyřmi pevnostmi byla velmi výhodná, neboť umožňovala obránci protiútoky soustředěnými silami v každém směru.

Rakouský generál Beaulieu toho nevyužil a postavil vojska stejnoměrně podél řeky Mincio. Napoleon snadno zatlačil v červnu valnými silami Rakušany na jednom místě a pak Beaulieu ihned ustoupil do Tyrol.

Verona a Peschiera byly brzy obsazeny. Nejvýznačnější pevnost Mantova musila býti Francouzi obléhána, Legnago zároveň obklíčeno. 19. července bylo zahájeno obléhání Mantovy přibližovacími zákopy.

Rakušané se pokusili čtyřikrát o osvobození Mantovy.

1. pokus.

V srpnu postupuje rakouský generál Wurmser západně a východně od Lago di Garda, ale rakouská vojska jsou brzy zatlačena.

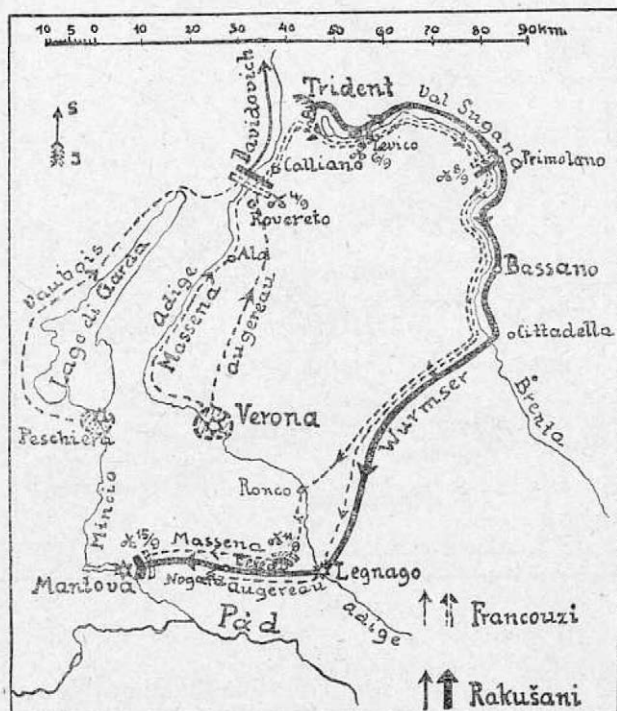
2. pokus v září (náčrt 1).

Wurmser s hlavními silami jde v údolí Brenty přes Bassano na Veronu, slabší síly mají postupovat v údolí Adiže.

Napoleon útočí západně a východně od Lago di Garda, zatlačí Rakušany v údolí Adiže a postupuje za vojem gen. Wurmsera v údolí Brenty.

Wurmser zezadu napaden se vyhne rozhodnutí, postupuje na Mantovu a po bitvě je vržen do Mantovy.

Druhý pokus o osvobození Mantovy v září 1796.

Náčrt 1.

3. pokus v listopadu.

Rakouský generál Alvinzi postupuje hlavními silami ze západu přes Píavu na Bassano, Vicenzu a Veronu, vedlejší síly útočí v údolí Adiže na Veronu.

Bonaparte soustředěnými silami u Verony se obrátí napřed proti Alvinzimu, přiměje ho k ústupu a pak porazí vedlejší síly v údolí Adiže.

4. pokus v lednu 1797 (náčrt 2).

Alvinzi směřuje hlavními silami v údolí Adiže na Veronu, vedlejší síly postupují přes Legnago na Mantovu a nejslabší voj demonstruje proti Veroně.

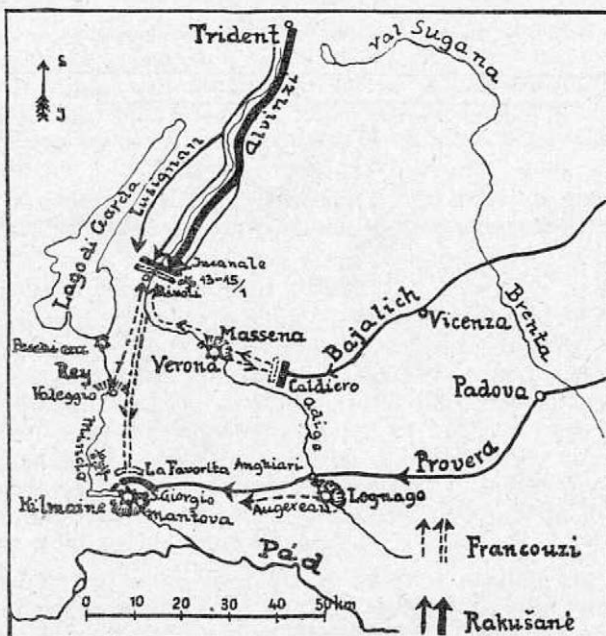
Napoleon soustředěn u Verony zjistí brzy, že rakouský útok ze západu je jen demonstrací, útočí všemi silami proti Alvinzimu a zatlačí ho zpět.

Pak se Bonaparte obrátí a postupuje úsilnými pochody proti vedlejším silám, směřujícím na Mantovu. Podaří se mu napadnout tento voj blízko Mantovy a porazit jej 16. ledna.

Rakušané podniknou teprve 17. ledna výpad z pevnosti, ale ten je po skončení bitvy bez úspěchu.

2. února kapituuluje Wurmser v Mantově.

Čtvrtý pokus o osvobození Mantovy v lednu 1797.

Náčrt 2.

Z á v ě r.

Rakušané rozptylují své síly a nevyužijí výhod pevnostního čtyřúhelníku. Výsledek je lehký úspěch Napoleonův.

Při třetím a čtvrtém pokusu Rakušanů osvobodit Mantovu je Napoleon nucen se zřetelem na silnou posádku Mantovy vésti operace v obranném slohu. Ukazuje, jak měly být operace vedeny též Rakušany. Soustředí své síly, napadne postupně voje Rakušanů a postupně je poráží nebo zatlačí zpět.

Operace Napoleonovy byly arciť usnadněny ztrnulou taktikou Rakušanů. Těžkopádné rakouské velení nedosáhlo nikdy současně sbíhajícího se úsilí jednotlivých vojů, takže rakouská vojska přes početní převahu byla vždy v nevýhodě.

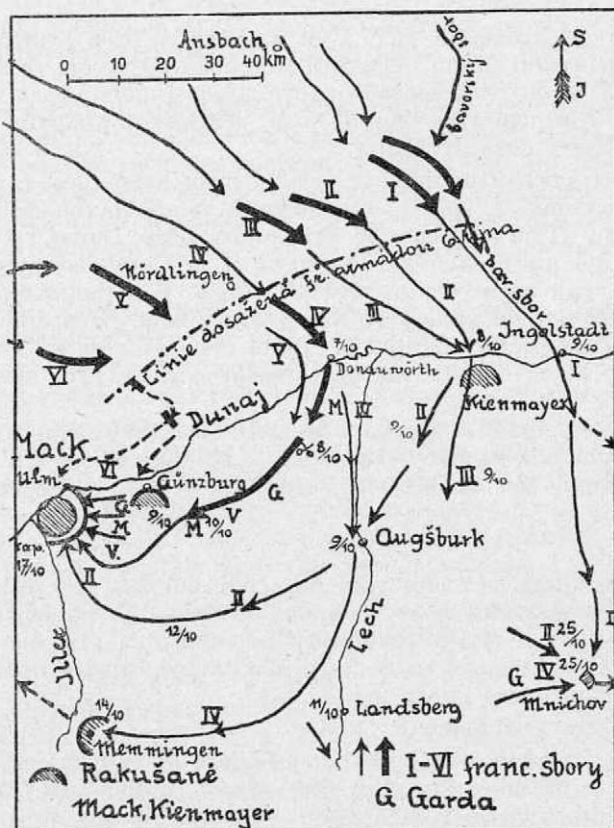
Řeky a hory v operační oblasti, které oddělovaly jednotlivé voje od sebe a byly nevýhodnou překážkou pro málo pohyblivá vojska, skýtaly obratnému vojevůdci příležitost k vtipným a úspěšným kombinacím.

Pevnosti byly výhodně položeny a zabezpečovaly obránci prostor mezi dvěma řekami, z něhož mohl podniknout s úspěchem protiútoky.

Lago di Garda a Alpy na severu, řeka Pád na jihu jsou tak význačné překážky, že nepřítel byl nucen vniknout do tohoto opevněného prostoru buď ze západu přes Mincio nebo z východu přes Adizi. Aktivní obránce měl zde možnost soustředit své síly a útočit na nepřítele, jehož vojska jsou po přechodu řeky v nepříznivé situaci.

Je vinou rakouského velení, že tato výhoda zůstala nevyužita, Napoleon v obdobné situaci dokázal, jak má aktivní obránce tento úkol řešit.

Operace u Ulmu v r. 1805.

Náčrt 3.

Válka v roce 1805 v Německu. (Náčrt 3.)

Napoleon činil přípravy k přepravě přes kanál La Manche a k napadení Anglie. K odvrácení tohoto nebezpečí přiměla Anglie Rakousko a Rusko, aby vyhlásily v polovici srpna Napoleonovi válku, aniž byly k válce náležitě připraveny. Armáda Kutuzovova byla 22. srpna na pochodu u Brody na rakouských hranicích, 2. a 3. armáda se teprve shromažďovaly v Rusku.

Na nátlak Anglie která válku podporovala především penězi, postoupila rakouská armáda začátkem září do Bavor, spojence to Francie. Armáda dosáhla prostoru na řece Iller, kde zůstala v obranném postavení s jezdeckým předsunutým do Černého lesa. Velitelem armády byl arcivévoda Ferdinand, jeho náčelníkem štábu generál Mack, jemuž dal císař František takovou plnou moc, že byl vlastně vrchním velitelem.

Mack považoval postavení mezi Bodamským jezerem a Dunajem s pravým křídlem zabezpečeným ulmskou pevností za velmi výhodné a byl přesvědčen, že může být napaden jen čelně. Severně od Dunaje bylo pruské ansbašské území, které se zdálo jako neutrální nepřekročitelné. Pevnost Ingolstadt v týlu měla být také zesílena, ale práce v této pevnosti nebyly včas započaty.

Napoleon překročil 25. září Rýn a pochody přes Stuttgart, Würzburg a přes neutrální území obchvátí rakouské postavení ze severu. Překročil Dunaj 7. až 9. října mezi Donauwörthem-Ingolstadtem a postupem na Augšburk a Mnichov se vsunul mezi rakouskou armádu na Illere a ruské posily, které dosáhly Innu.

Mack tento obchvatný manévřer nijak nerušil, udržuje se fantastickými úvahami v domněnku, že jde o demonstraci a že se hlavní útok musí projevit ze západu. Teprve přechody Francouzů přes Dunaj ho vyvedly ze sebeklamu a byl nucen tomuto nebezpečí čelit. Chtěl ustoupit na jižním břehu k Innu, pak na severním břehu do Čech. Toto kolísání a opožděné provedení zamýšlených manévřer vedlo k srážkám neúspěšným pro rakouskou vojska. Myšlenku ústupu do Tyrol nebo více na sever vybočující ústup do Čech Mack odmítl, takže rakouská armáda byla konečně obklíčena v Ulmu.

Neschopnost generála Macka a měnící se rozkazy demoralisovaly rakouskou armádu tak, že nebyla schopna vážného odporu a kapitulovala 17. října v Ulmu. Jen arcivévoda Ferdinand s částí jezdeckva unikl do Čech.

Z á v ě r.

Kapitulace Ulmu se uvádí jako negativní položka pro stálé opevnění. Tvrdí se, že pevnost Ulm byla příčinou, že Mack tak houževnatě lpěl na postavení na Illere a tím že pevnost Ulm nepřímou přispěla k porážce. Bez pevnosti Ulmu by prý rozhodnutí Macka bylo jiné a operace by nevedly k tak tragickému konci.

K tomu třeba poznamenati:

Rakouská armáda se postavila na Illere z různých jiných důvodů, především pod nátlakem Anglie, pak proto, aby stála v prodloužení fronty, jež vedla z Italie přes Tyroly. Vojenské úvahy tu patrně byly předstiženy politickými úvahami. Postavila-li se však rakouská armáda na Illere z jakýchkoli důvodů, poskytovaly pevnosti na Dunaji jediné možnost provést zabezpečený manévřer z tohoto postavení.

Pevnost Ulm zajišťovala severní křídlo. Ve spojení s opevněnými přechody Donauwörth a Ingolstadt mohla se rakouská armáda včas soustředit u Augšburku. Odtud mohla pak útočit na francouzská vojska po přechodu Dunaje nebo ustoupit k ruským posilám na Innu, event. se stáhnout do Tyrol.

Arciř bylo k tomu třeba rozhodného vojevůdce a vojsk schopných manévřování. Jinak lze jen usoudit, že by nerozhodný Mack s Ulmem

i bez Ulmu býval skončil proti Napoleonovi vždy špatně. Ulm měl jen ten význam, že dal mlhavým představám Mackovým pevný bod, kterého se pak Mack křečovitě držel.

Válka v roce 1813 a 1814.

Po zničení Velké armády v Rusku je vojenská moc Napoleonova značně zeslabena. Obrana a pevnosti začínají mít pro Napoleona velký význam. Chce postavit na jaře novou armádu 200.000 mužů, a nařídí do té doby držet Gdansk, všechny pevnosti na Visle, Odře a Labi.

Po různých ofensivních akcích, jež nikdy nepřinesou rozhodnutí, protože nemůže pronásledovat pro nedostatek jezdeckva, založí Napoleon své operace na opevnění Drážďan. Podniká výpady proti svým protivníkům, ale ty nemohou trvale zadržet spojeníce postupující z různých směrů. Po porážce u Lipska 18. a 19. října 1813 Napoleon ustoupí do Francie.

R. 1814 se brání Napoleon zoufale proti spojencům, postupujícím na Paříž. V tu dobu, jak sám doznává, trpce pocituje nedostatek stálých opevnění, především stálého opevnění Paříže. Nebylo možno rychle ze země vydupat opevnění, která by se rovnala stálým opevněním, na něž mělo býti v dřívějších letech pamatováno. 6. dubna 1814 skončí Napoleon svůj odpor a zříká se trůnu.

Závěr.

Napoleon, jenž zná především jen útok, musí v dobách, kdy převahu spojenců nelze vyrovnat útoky, přejíti v obranu. Jeho obraně však chybí důrazná opora, kterou poskytuje stálé opevnění. Improvisace jsou nedostatečné, takže obrana ochuzená o významnou složku nemá úspěchu.

V dobách slávy útoku nikdo nemyslí na prostředky obrany. Vydání na stálá opevnění se zdálo úplně zbytečné, ne-li škodlivá pro vojenské účely. Kdyby bývalo bylo dosti porozumění pro stálá opevnění, jaké bohaté úroky by přinesly peníze vydané na stálá opevnění. Útok by tím byl dříve sotva trpěl, protože by v souhrnných válečných vydáních této doby byla položka na stálá opevnění jistě nepatrná.

III. Vliv stálého opevnění na operace po době napoleonské až po světovou válku.

Krymská válka v roce 1854/1855.

Ruská pevnost Sevastopol byla obklíčena 9. října 1854 spojeneckými vojsky Francouzů, Angličanů a Turků. Po úspěchu hlavního náporu vedeného Francouzi pod velením Mac-Mahonovým 9. září 1855 Rusové pevnost vyklidili. Hrdinnou obranou mařili Rusové skoro celý rok úsilí oblehatelů, při čemž duší obrany byl ženijní podplukovník Todleben.

Ačkoliv obrana Sevastopolu byla vydatně podporována tím, že pevnost udržovala na severu po celou dobu volné spojení s polní armádou, je skvělým důkazem iniciativní a energické obrany. Kdyby byla polní armáda útočným duchem doplnila hrdinnou obranu, nebylo by se spojencům podařilo zmocnit se této pevnosti a byli by bývali nuceni upustit od obléhání.

Pevnost Sevastopol by tím byla přispěla valnou částí k úspěchu ruských zbraní. I tak pevnost Sevastopol pohltila skoro veškeré úsilí spojeneckých vojsk, takže se spojenci spokojili dobytím Sevastopolu a 30. března 1856 v Paříži uzavřeli mír. Jedna z podmínek míru, že pev-

nost Sevastopol nesmí býti znovu vystavěna, svědčí o velkém významu stálého opevnění Sevastopolu.

Válka v roce 1866 v Čechách.

Pevnosti měly v této válce velký vliv na rozhodnutí polního zbrojmistra Benedeka, rakouského velitele proti Prusům.

Pevnost Olomouc kryla nástup armády, protože na začátku války byl předpokládán hlavní nápor z Pruského Slezska. Když se Benedek dověděl, že hlavní síly pruské jsou u Zhořelce—Landshut, rozhodl se k přesunu armády do silného postavení na horním Labi: „Josefov—Králové Hradec—Miletín“, aby se v tomto postavení postavil k bitvě nebo za příznivých podmínek přešel k ofenzivě.

Po různých neúspěšných operacích dospěla rakouská armáda do obranného postavení západně od Králové Hradce. Zde byla rozhodujícím obchvatem armády pruského korunního prince ze severu poražena a přinucena k překotnému ústupu na východní břeh labský.

Z á v ě r.

Aktivní položkou pevností bylo, že váhajícímu rakouskému veliteli daly možnost dospět aspoň k nějakému rozhodnutí. Bylo to — ať už dobře uvážené nebo z nouze — východisko pro operace, které správně a včas provedeny, mohly mít úspěch.

Porážku rakouské armády zavinily různé jiné okolnosti, které s pevnostmi nesouvisí. Pevnosti vykonaly svůj úkol, daly oporu polní armádě, a bylo věci velení polních vojsk, jak této opory využít.

Válka v roce 1870—1871. (Náčrt 4.)

Po bitvách u Wissembourgu a Woerthu 6. srpna 1870 ustupovala francouzská armáda, již velel maršál Mac-Mahon, přes Saarbur, Luneville k Châlons. Rýnská armáda, již velel maršál Bazaine, ustoupila před německým nápoem k Metám. Při ústupu z Met k Châlons byla tato armáda napadena německými vojsky, směřujícími jižně od Met na západ. 16. srpna došlo k bitvě u Rezonville a 18. srpna k bitvě s obrácenou frontou u Gravelotte—St. Privat. Otáčivými pohyby na sever prodlužovali Němci svou frontu, až se jim podařilo obchvátit francouzské postavení západně od Met a vrhnouti francouzská vojska zpět do pevnosti.

Armáda Mac-Mahonova obklíčena u Sedanu se vzdala 1. září, Bazaine kapituloval 27. října v Metách.

Z á v ě r.

Metý se staly armádě Bazainově osudem. Bazaine se do nich uchýlil po neúspěšných bojích v poli, pozdě se rozhodl je opustit, takže došlo západně od pevnosti k bitvě s obrácenou frontou. Porážka v této bitvě rozhodla definitivně. Bazaine zůstal v pevnosti a po jisté době kapituloval.

Průběh událostí ukazuje, jak se pevnosti užítí nemá. Metý přitahovaly jako magnet polní vojska, která v pevnosti ztratila manévrovací schopnost, aby pak již jen vyjídala zásoby pevnosti a uspíšila její pád. Je to obdobný případ jako Ulm r. 1805.

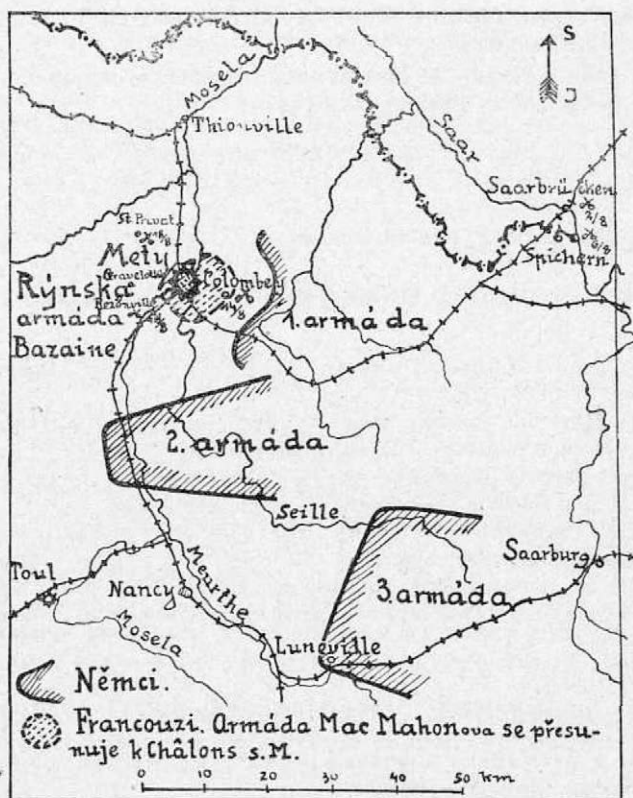
Metý se staly skryší pro vojevůdce, jenž se neodvážil k rozhodné bitvě mimo okruh pevnosti. Můžeme proto oprávněně tvrdit, že nepřipravily Metý neslavný osud Bazainovi, nýbrž že Bazaine připravil osudný konec Metám. Metý jako pevnost marně usnadňovaly Bazainovi úlohu,

kterou za daných poměrů — početní a materiální převaze Němců a rozháranosti francouzského vedení — sotva bylo možno úspěšně řešiti.

Mety mohly míti pro Francouze velký význam. Svou rozlohou byly s to krýti ústup francouzské armády, která pak nabyla za nimi volnosti pohybu. Mohla buď blízko pevnosti napadnout s boku Němce postupující jižně od pevnosti, nebo kryta pevností spojit se s armádou Mac-Mahonovou a pokračovat v operacích, při čemž by pevnost ohrožovala týl německých vojsk.

Je zajímavé, že situace u Met (náčrt 4) ukazuje jistou analogii situace u Paříže r. 1914 (náčrt 6).

Situace 14. srpna 1870.

Náčrt 4.

Pevnosti vytvořily v obou případech situace výhodné k protiútoku. R. 1870 arcit' pro celkovou situaci k tomu nedošlo, ale možnost zde byla. R. 1914 dala situace příležitost k zdařilému útoku do boku nepřítele, jehož zdar byl podmínkou celkového úspěchu. Pevnost Paříž podstatně přispěla k vítězství v bitvě na Marne.

Po technické stránce byly Mety moderně opevněny. Měly kruh vnějších tvrzí v dostatečné vzdálenosti od středu, který tím byl dobře chráněn.

Také Štrassburk a Belfort byly dobře opevněny. Obě pevnosti byly hrdinně hájeny, ale jen Belfort vzdoroval až do konce války všem útokům oblehatelů. Belfort dokázal velkou cenu pevnosti, má-li obránce volné ruce a řídí-li se vlastním úkolem, udržeti pevnost k účelům polních operací.

Belfort splnil svůj úkol a jeho hrdinná obrana je velmi čestným úspěchem francouzských zbraní v této válce. Ostatní francouzské pevnosti byly zastaralé, vzdaly se brzy obléhajícím německým vojskům, takže měly malý nebo nepatrný význam.

Rusko-turecká válka v roce 1877—1878.

Boje o Plevno jsou nejvýznamnější událostí této války. Osman paša, opíraje se o opevnění provisorně ve válce zřízená, vzdoroval zde v několika bitvách všem útokům Rusů a udržel toto místo od 15. července 1877 do 10. prosince 1877.

Osman paša dokázal, že houževnatý obránce je schopen i v provisorním opevnění úporně a dlouho bojovat.

(Příště dále.)

Z cizích revuí.

PRZEGLAD WOJSKOWO-TECHNICZNY (díl „Saper“) 1933.

Leden.

Mjr. dipl. Leon Tyszyński: Doba trvání účinku ničení. Dokončeno v sešitu únorovém.

Kpt. dipl. Zygmunt Rokicki: Zásady pro používání polního opevnění v dělostřelectvu. Dokončení v sešitu únorovém.

Kpt. Karel Kleczke: Výpočet desek ze železového betonu proti dělovým střelám a bombám. Dokončeno v sešitu květnovém.

Školení záložních ženijních důstojníků ve Spojených státech (recenze z „Military Engineer“ 1933).

Voda jako překážka (recenze z „Militär-Wochenblatt“ 1932).

Úloha ženistů při zajištění ubytování (recenze z „Vojennyj Viestnik“, 1932).

Únor.

Plk. ing. Jan Jastrzębski: Vzpomínky na pobyt v pevnosti Grodno v r. 1914—15. Dokončeno v sešitě březnovém.

Cvičení v převážení a užití plováků jednomužných v Rumunsku (recenze z „Revista Geniului“ 1932).

Uzávěry komunikací a motomechanisované oddíly (recenze z časopisu „Motorisace a mechanisace vojska“, č. 9/1932).

Stavba lanových drah (recenze z „Revue du Génie“ 1932).

Březen.

Kpt. J. Guderski: Použití ženie v zimě.

J. St.: Protiletadlová obrana železniční sítě podle názorů sovětských.

T.: Používání dynamitu při regulaci řek v Polsku.

Zastírání pobřežních baterií (recenze z „The Military Engineer“ 1931).